

Editorial

Josep Maria De Dios Marcer

Director del Instituto de Estudios Europeos (UAB)

JosepMaria.DeDios@uab.cat

ORCID: 0000-0001-6972-8356

Les sacsejades que pateixen des de fa un temps països, organitzacions internacionals i institucions arran de les alteracions —per no dir el trencament— de l'ordre internacional afecten profundament la Unió Europea i els Estats que la componen. Aquesta situació, fins fa poc impensable i absolutament desconeguda per a tothom, incideix de manera directa en les institucions europees i en els estats membres, als quals planteja la necessitat d'afrontar nous reptes, obrir nous àmbits d'actuació i oferir respostes adequades per tal de garantir la pròpia Unió i fer valer els seus interessos sense arronsar-se davant d'amenaques ni pressions.

Les intimidacions provinents del que fins ara havia estat un aliat obliguen una Europa institucionalitzada a defensar interessos que no són únicament econòmics i comercials, sinó també, fins i tot, territorials. Cal protegir-los especialment davant d'aquell amb qui s'havia confiat —potser de manera excessiva, com ara es fa evident— fins i tot la pròpia defensa.

Ara bé, no podem oblidar que la UE està avesada a superar reptes i a avançar fins i tot en situacions extremadament complexes, tant per causes internes com externes. És cert que, en aquesta ocasió, la dificultat és d'un abast molt més gran i amb repercussions que podríem qualificar de globals. També ho és que la capacitat de reacció ha de ser més ràpida del que és habitual i proporcional a les amenaces existents. No ens podem arronsar, perquè en cap cas es pot transmetre una imatge de submissió o feblesa. Ens trobem, doncs, novament davant d'un moment clau per mostrar la capacitat de resiliència i de treball conjunt en defensa d'una organització que és —i ha de continuar essent— un referent mundial, i que aspira a ocupar el seu espai amb veu pròpia en un món cada vegada més fragmentat. En aquest context, la UE lidera i ha de continuar liderant la garantia de valors i drets com a eines essencials i irrenunciables per a un món més just i equilibrat.

Tanmateix, més enllà dels nous reptes derivats del “desgavell” de l'ordre internacional que coneixíem, la UE ha de continuar atenent el seu dia a dia i reforçant el seu ordre intern. El bon funcionament del mercat interior, com una de les eines que més acosten la ciutadania a la Unió, o la garantia dels valors que la defineixen, són

elements quotidians que en cap cas poden quedar —ni queden— relegats per l'enrenou i el soroll de les noves problemàtiques globals.

En el número que ara presentem trobem treballs que s'inscriuen en ambdues dimensions: la protecció de l'ordre intern i l'anàlisi dels nous reptes emergents.

En primer lloc, presentem dos articles que aborden àmbits fonamentals com el dret de la competència i la protecció dels valors. El primer, signat per Alba Ibáñez Ballesteros, ens apropa a un dels pilars essencials de la UE: el dret de la competència, posant el focus en les accions de rescabament de les persones i entitats perjudicades per acords que vulneren aquesta normativa. L'estudi i l'anàlisi de les sentències del Tribunal Suprem espanyol en el cas del càrtel dels camions ens situen directament davant del dret a la reparació pels danys causats per una conducta il·lícita. Alhora, el treball ens recorda una qüestió cabdal: l'aplicació del dret de la UE pels tribunals nacionals, el paper de les autoritats judicials estatals com a veritables autoritats judicials europees i la relació de cooperació estreta amb el Tribunal de Justícia de la Unió Europea mitjançant el mecanisme de les qüestions prejudicials. Ens trobem, així, davant d'una qüestió material —el dret de la competència— però també institucional, com és la importància del jutge nacional com a jutge europeu en la protecció del bon funcionament del mercat interior.

En aquesta mateixa línia, Pol Adroher ens apropa a l'estudi d'una altra qüestió essencial: la tutela judicial efectiva en el dret de la UE. L'autor analitza en profunditat la jurisprudència del Tribunal de Justícia i posa en relleu la importància de l'Estat de dret com a garantia dels drets fonamentals i com a element clau en la construcció i el bon desenvolupament dels drets i valors de la Unió. El bon funcionament de la UE no és competència exclusiva de les seves institucions, sinó que requereix un encaix ben sincronitzat entre les normes europees i la seva aplicació, interpretació i respecte per part dels Estats membres i dels actors que hi participen. Un Estat de dret sòlid i ben garantit implica també un poder judicial independent i eficaç, que asseguri una correcta aplicació del dret de la UE, el qual, en última instància, depèn dels jutges nacionals. Tot això és el que ens planteja l'autor en la seva recerca.

A continuació, el número s'endinsa en qüestions que van més enllà del mercat interior i dels valors per abordar un tema de plena actualitat: els reptes i riscos ambientals —i jurídics— associats al permafrost, és a dir, el sòl que roman sota el gel, així com els minerals i materials als quals el canvi climàtic i el desgel permetran accedir. En aquest cas, agraïm la col·laboració de l'Elena Novikova, investigadora convidada del Departament de Dret Privat de la UAB, que centra el seu treball en les responsabilitats públiques i privades dels actors implicats en l'exploració i explotació d'aquests recursos. L'autora proposa una "llei model sobre la protecció i la gestió sostenible del permafrost" com a instrument jurídic per impulsar una gestió proactiva dels riscos a l'Àrtic i les estratègies nacionals d'adaptació. Tot i que el treball no hi aprofundeix, no podem deixar d'esmentar els interessos geopolítics que aquesta qüestió desperta i que afecten directament la UE, com ara les intencions expressades pel president dels Estats Units respecte de Groenlàndia, territori que, encara que no és íntegrament àrtic, hi està estretament vinculat.

La secció d'estudis es tanca amb l'article d'Ignasi Carol, que també s'inscriu en aquesta lògica d'autosuficiència europea i de reducció de la dependència respecte d'altres països. En aquest cas, el treball se centra en l'impuls de la transició energètica cap a fonts més sostenibles, però des d'una perspectiva diferent: l'anàlisi de la distribució i la gestió a Espanya dels fons NextGenerationEU procedents de la Unió Europea destinats a aquest objectiu. Es tracta d'un estudi especialment rellevant, que posa de manifest una dinàmica sovint recurrent: la centralització dels recursos i de la presa de decisions en detriment de les comunitats autònomes, que probablement podrien ser més eficaces atesa la seva proximitat al territori, el coneixement de les necessitats i la identificació de les potencialitats existents.

Finalment, clou aquest número una nota que aporta una perspectiva complementària a les investigacions més llargues de la secció d'estudis. En aquesta contribució, Merve Biten-Butorac i Ana Mar Fernández Pasarín presenten els resultats d'un estudi sobre l'opinió pública respecte a la protecció i assistència consular de la Unió Europea, basat en un experiment d'enquesta internacional que analitza com perceben els ciutadans la política consular de la UE. Aquest treball, tot i la seva brevetat, aporta dades empíriques rellevants sobre les expectatives i valoracions de la ciutadania envers un àmbit específic de la política exterior europea, contribuint així a enriquir el debat acadèmic sobre la legitimitat i l'impacte de la Unió en àmbits de protecció directa dels seus ciutadans.

Per acabar, vull expressar el meu agraïment a totes les persones que han confiat en *Quaderns IEE* per publicar-hi les seves recerques, així com donar la benvinguda a aquelles que s'inicien en aquest àmbit de la investigació i de les publicacions acadèmiques. Com he assenyalat en altres ocasions, l'origen i l'objectiu d'aquesta publicació és oferir una oportunitat i un espai de formació inicial en la publicació en revistes científiques. Incorporar nou talent i persones expertes en formació és una satisfacció especial i un estímul per continuar desenvolupant la nostra tasca.

UAB, Cerdanyola del Vallès, 29 de gener de 2026